

begreppen kropp och sexualitet. Det är viktigt att visa på den mångfald, dimensionalitet, som folkbildningen har att förhålla sig till.

Slutligen

Antologin är ett viktigt inlägg i debatten om folkbildning, både när det gäller institutionella former, arbetssätt och kvinnors mer dolda verksamheter och deltagande samt de normer som styr. Boken belyser kvinnors möjligheter, historia och verksamhet, vilket tidigare varit en brist inom folkbildningstraditionen. Antologin är läsvärd, inte minst för de historiska skildringar som Kerstin Rydbeck, Lena Eskilsson och Berit Lindberg samt Karin Nordberg bidrar med. Lisbeth Erikssons beskrivning av invandrarkvinnors komplexa villkor i folkbildning är tänkvärd liksom Berit Larssons kritiska analys av förgivettaganden och normer som präglar fältet är nödvändig. Även Kerstin Engmans, Bosse Jonssons och Kjell Gustavssons inlägg i debatten om kvinnors villkor i svensk folkbildning är intressanta, genom att de skildrar specifika problem och möjligheter inom olika pedagogiska verksamheter och för att de diskuterar en sida av dessa problem eller möjligheter som tidigare utelämnats.

KENT LÖFGREN

Pedagogiska institutionen, Umeå universitet

Per Göran Fahlström

Ishockeycoacher. En studie om rekrytering, arbete och ledarstil

Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen, 2000

Detta är en avhandling som analyserar varför individer väljer att bli idrottsledare, närmare bestämt ishockeycoacher. Undersökningens empiriska material består av intervju- och enkätdata från ett urval coacher, spelare och klubbordföranden i svenska ishockeyklubbar. Totalt studeras 147 coacher, från elitserien till och med Division 3. Tidigare forskning samt offentlig statistik analyseras också. Studien tar sina teoretiska utgångspunkter i Kalevi Heiniläs artikel från 1982 »The totalization process in international sport. Toward a theory of the totalization of competition in top-level sports» (*Sportwissenschaft*, 12(3), 235–253), Bo Schelins avhandling *Den ojämlika idrotten. Om idrottsstratifiering, idrottspreferens och val av idrott*. (Lund: Lunds universitet, Sociologiska institutionen, *Studies in Sociology* 67, 1985) och Göran Patrikssons *Idrottens barn. Idrottsvanor, stress och »utslagning»* (Stockholm: Friskvårdscentrum, 1987) och dessas teser om tävlingsidrottens villkor och individers och grupper socialisation samt i Packianathan Chelladurais studie

Human resource management in sport and recreation (Champaign, Ill.: Human Kinetics, 1999) teorier om ledarskap och gruppdynamik. Sammanfattningsvis ger avhandlingen ett bidrag till förståelsen av idrottsledares arbeten och karriärer.

Per Göran Fahlström diskuterar inledningsvis de starka marknadskrafter som påverkar ishockeyföreningar. Under de senaste decennierna har det blivit allt viktigare för föreningar att finna sponsorer eftersom den idrottsliga verksamheten blivit mer beroende av reklamintäkter. Laget bör vinna och synas i media, för att de betalda annonsplatserna ska exponeras i TV och i tidningar. Laget ska också locka så stor publik som möjligt till ishallen för att öka försäljningen av inträdesbiljetter och säsongskort till hemmamatcherna. Marknadskrafterna är därför positiva, eftersom reklamintäkterna möjliggör för föreningarna att anställa idrottare och ledare.

När jag läser Per Göran Fahlströms avhandling kommer jag att tänka på en liknande symbios, mellan idrott och marknad, som existerar i ett annat, mer pedagogiskt sammanhang. I USA finns en sedan länge etablerad samverkan mellan semiprofessionell idrott (exempelvis football) och universitet. Det är en för oss nordbor märklig samverkan mellan två områden: Idrott och högre utbildning. Det är tydligen viktigt för dessa universitet att football-lagen är framgångsrika, eftersom det påverkar rekryteringen av studenter i en positiv riktning.

Åter till Fahlströms undersökning. I avhandlingen fokuseras ledarskap och ishockey, men hans text är samtidigt ett bidrag till debatten om social mobilitet. Social mobilitet handlar om individers framgångar och livsöden inom olika fält, och hur dessa individer »rör sig» mellan olika fält. I Fahlströms studie får läsaren insikt i hur barn och ungdomar träder in i idrottsliga fält. Efter ett tag blir vissa av dem professionella idrottare. I avhandlingen beskrivs hur vissa individer väljer att stanna kvar som coacher, efter den aktiva idrottskarriärens slut. På så vis förblir de medlemmar av detta hockeyfält. Ett av Fahlströms starkaste resultat, är att de flesta coacher är före detta spelare.

En möjlig kritik är att han studerat enbart manliga coacher. Men han redovisar samtidigt att det är förhållandevis få kvinnor som arbetar som ledare inom elithockey. Dock hade det varit spännande med en mer könsblandad undersökningsgrupp.

Vad är en coach? Fahlström diskuterar coachingbegreppet och konstaterar att det används allt oftare i media och i andra sammanhang. Denna ökade användning kan förstås utifrån den globalisering som skett under 1900-talets senare hälft. En globalisering som inneburit att anglosaxiska termer vunnit mark i svensk sportjournalistik och nu även i akademiska avhandlingar.

Kapitlet »Tidigare forskning» innehåller en genomgång av tidigare forskning om coacher och coachning. Tidigare undersökningar analyserar vad coacher enligt Fahlström bör göra. Dessa undersökningar visar till exempel att coacher ska motivera spelare till att prestera optimalt och skapa en positiv stämning i laget. I dessa sammanhang diskuteras ofta olika så kallade ledarskapsmodeller. Vilken typ av ledarskap fungerar bäst? Sammanfattningsvis säger Fahlström att den tidigare forskningen till stor del varit teoretisk eller abstrakt och inte innehållit egen empiri. Forskningen har föreskrivit hur

coacher bör vara, inte hur de är, vilket också har noterats i annan svensk forskning.

Per Göran Fahlströms resultat visar att individens ishockeyintresse föds i tidiga barn- och ungdomsår. Det är ofta fadern i uppväxtfamiljen som initierar detta intresse för hockey. När individen blir äldre och börjar spela ishockey själv, lär han eller hon sig regler och normer för vad som är ett förväntat beteende i den lokala ishockeyklubben. Samtidigt socialiseras man in i den allmänna, nationella ishockeykulturen och förvärvar ett hockeyhabitus, för att använda Pierre Bourdieus termer. När sedan hockeykarriären når sitt slut, inte sällan på grund av skador enligt Fahlströms resultat, rekryteras individen till att arbeta som coach.

Både spelare och ledare i undersökningen poängterar vikten av att coachen själv har spelat ishockey, för att han, på ett så bra sätt som möjligt, ska fungera som coach. En bra coach har grundläggande kunskaper om hockey och hockeyträning och dessutom en känsla för vad som krävs i specifika tränings- och matchsituationer, säger coacherna och spelarna i Fahlströms intervjuer.

Coachernas viktigaste arbetsuppgifter, enligt dem själva, är att planera och leda träningen, att motivera spelarna och att skapa en bra stämning i laget. Av dessa uppgifter är kanske motivationen det svåraste, anser många coacher. En annan svår uppgift, enligt coacherna, är själva uttagningen inför varje match: Vilka ska spela och vilka får inte komma med i laguttagningen? Det är inte roligt att ställa individer utanför ett lag, säger coacherna, men det ingår i jobbet att bestämma vilka som ska få spela.

Undersökningen visar också att coacherna påverkas av faktorer i omgivningen, utanför träningarna och matcherna. Det rör sig om krav ifrån klubbstyrelsen, från media och från publik. Visst känner coacherna av detta tryck, men även spelarna märker detta: Spelarna noterar att coachen påverkas känslomässigt (coachen kan exempelvis känna rädsla för att förlora jobbet, om det under en längre period inte går bra för laget). Den kompetensutveckling som coacher får sker främst genom att de studerar andra coaches sätt att arbeta. Man utvecklas som coach, när man ser andra lag träna eller spela, noterar Fahlström.

En förtjänst med avhandlingen, är att den innehåller en grundläggande genomgång av begreppet coachning. Avhandlingen innehåller även en analys som utgår ifrån flera perspektiv. Per Göran Fahlström tar hänsyn till såväl individuella som strukturella faktorer, när han belyser detta mångfacetterade forskningsområde. Han diskuterar individers idrottskarriärer och socialisation inom ishockeykulturen, och deras val att påbörja ett arbete som coach i en ishockeyförening, samtidigt som han är medveten om de externa krav, som ställs på coacher och föreningar i den moderna tävlingsidrotten. Fahlström visar till exempel hur det antal matcher som krävs för att vinna SM-guld i ishockey (det vill säga det totala antalet matcher i grundspel och slutspel som krävs) har tredubblats sedan 1960-talet.

Avhandlingen är välskriven med en ren layout och såväl teorier som begrepp diskuteras utförligt. Undersökningen innehåller också en rad spännande empiriska resultat. Tidigare forskning har behandlat individers socialisation inom tävlingsidrott, och även diskuterat rekryteringen av nya idrottsledare,

men få studier har analyserat rekryteringen av coacher på det sätt som Per Göran Fahlström gör i sin avhandling. Avhandlingen kommer därför med stor sannolikhet att användas på kurser vid universitet och högskolor liksom på tränarutbildningar i ishockey och inom andra idrottsutbildningar.